

PM 2009:71 RI (Dnr 334-1044/2005)

Möjlighet till bön i det offentliga rummet

Skrivelse från Teres Lindberg (s)

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Skrivelsen från Teres Lindberg (s) anses besvarad med vad föredragande borgarrådet anfört.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

Teres Lindberg (s) har lämnat en skrivelse till kommunstyrelsen i vilken hon föreslår att staden ska ge ökat utrymme till religionsutövande i det offentliga rummet för att på så sätt främja delaktighet från alla samhällsmedborgare. Det skulle exempelvis kunna ske genom att upplåta en lämplig lokal i Kista Galleria. Skribenten föreslår också att en särskild policy utarbetas för stadens hållning avseende större arrangemang som staden anordnar och deltar i.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd samt till Stockholms Stadshus AB.

Stadsledningskontoret delar uppfattningen att det är viktigt att utövare av olika religioner ges utrymme för sin religionsutövning. Kontoret konstaterar att det är förvaltningschefer och bolagsdirektörer som har huvudansvaret för att verksamheterna bedrivs enligt stadens riktlinjer och inom befintlig budgetram. I deras uppdrag ingår även att underlätta för olika grupper att utöva sin religion.

Kulturnämnden anser att det är nödvändigt att staden förhåller sig neutral till de olika religionernas behov av utrymme för möten och ritualer. Det är församlingarnas uppgift att skapa former för sina medlemmars behov av platser för bön och andra religiösa uttryck. Staden bör visa stor lyhördhet för dessa behov när det gäller markanvisning, bygglov och andra tillståndsfrågor men inte påta sig uppgiften att upplåta egna lokaler för religiösa behov.

Kista stadsdelsnämnd delar uppfattningen att ingen ska utestängas från det offentliga rummet på grund av sin religion. Däremot är det de olika samfundens och föreningarnas ansvar att upprätta och förvalta de institutioner och byggnader som man anser sig behöva för sitt religionsutövande.

Skärholmens stadsdelsnämnd delar uppfattningen att det är viktigt att utövare av olika religioner ges utrymme för sin religionsutövning. I ett sekulärt samhälle bör detta dock inte vara en uppgift för staden att arrangera.

Stockholms Stadshus AB:s koncernledning anser i ett kontorsyttrande att det mycket väl bör vara möjligt för stadens fastighetsägare att vid behov och utan större kostnader inrätta mindre bönerum i offentliga byggnader. En förutsättning är dock att detta sker i samarbete med trossamfunden och att dessa ansvarar för skötseln av bönerummen.

Mina synpunkter

Sverige har de senaste decennierna utvecklats till ett alltmer mångkulturellt och multikonfessionellt samhälle. Denna pluralism medför en förstärkt dynamik i samhället mellan människor med varierande ursprung, erfarenhet och värderingar. Det är en i grunden positiv utveckling som ska bejakas.

Såväl kulturnämnden som stadsdelsnämnderna i Kista och Skärholmen är eniga om att staden visserligen bör visa lyhördhet gentemot de religiösa samfundens behov av utrymmen för religionsutövning, men att ansvaret för att upprätta dessa platser i ett sekulärt samhälle måste ankomma på de religiösa samfundens själva. Det är en syn som jag delar. Staden bör inte generellt åta sig att upplåta egna lokaler för religiösa syften. Det utesluter emellertid inte att staden efter önskemål från trossamfunden kan samverka lokalt genom exempelvis stadsdelsnämnderna för att hitta lokala lösningar för möjligheter till enskild bön.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Skrivelsen från Teres Lindberg (s) anses besvarad med vad föredragande borgarrådet anfört.

Stockholm den 16 april 2009

STEN NORDIN

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Skrivelse från Teres Lindberg (s) om möjlighet till bön i det offentliga rummet

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Roger Mogert* (s) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen beslut att

1. Bifalla skrivelsen.
2. Därutöver anföra följande.

Poängen med skrivelsen är att staden skulle kunna skapa utrymmen i det offentliga rummet som är tillgängliga och öppna för medborgare med olika konfessionella tillhörigheter och inte tillhör ett visst bestämt trossamfund. Om utrymme för bön eller andra andliga uttryck ska lösas genom att ett trossamfund aktualiserar frågan, eller helt enkelt löser sina behov, så innebär det med nödvändighet att platsen blir bunden till en konfessionell tillhörighet. Med den mångfald Stockholm idag kan uppvisa innebär det sannolikt att inte alla kan uttrycka sin tro,

eller att det kommer att bli svårt att hitta plats för alla trosinriktningar i det offentliga rummet. Därför borde skrivelsen bifallas.

Reservation anfördes av borgarrådet *Yvonne Ruwaida* (mp) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. staden ska främja tillhandahållande av bönerum
2. uppdra åt lämplig förvaltning att snarast finna en permanent lokal för en moské på Järvafältet
3. därutöver anföra följande:

Det har inte funnits någon politisk vilja från majoritetens sida att skapa utrymme för religionsutövning i synnerhet och muslimer i synnerhet. Det här är tydligt på till exempel Järvafältet, där frågan om en ny permanent lokal för en moské har dragits i långbänk trots de skriande behoven av en sådan. Om den politiska viljan hade funnits så är detta på intet sätt en omöjlig uppgift. Islamofobin i samhället är tyvärr närvarande även i vissa delar av de politiska leden.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Roger Mogert, Tomas Rudin och Teres Lindberg* (alla s) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Stefan Nilsson* (mp) med hänvisning till reservationen av (mp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Teres Lindberg (s) har lämnat en skrivelse till kommunstyrelsen den 9 mars 2005 i vilken hon föreslår att staden ska ge ökat utrymme till religionsutövande i det offentliga rummet för att på så sätt främja delaktighet från alla samhällsmedborgare. Det skulle exempelvis kunna ske genom att upplåta en lämplig lokal i Kista Galleria. Skribenten föreslår också att en särskild policy utarbetas för stadens hållning avseende större arrangemang som staden anordnar och deltar i.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd samt till Stockholms Stadshus AB.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 april 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar uppfattningen att det är viktigt att utövare av olika religioner ges utrymme för sin religionsutövning.

Stockholms stad ska vara en stad där lika villkor och förutsättningar gäller för alla invånare och anställda. I plan för jämlikhet, integration och mångfald: Lika möjligheter – Allas ansvar står följande. ”Staden måste medvetet bidra till att utveckla befintliga mötesplatser och även skapa nya sådana. Det måste finnas öppna mötesplatser där olika människor kan umgås.” Planen omfattar alla verksamheter i staden. Det är förvaltningschefer och bolagsdirektörer som har huvudansvaret för att verksamheterna bedrivs enligt stadens riktlinjer och inom befintlig budgetram. I deras uppdrag ingår då även att underlätta för olika grupper att utöva sin religion.

Stadens samtliga nämnder och styrelser ska upprätta en jämställdhets- och mångfaldsplan som redovisas i bilaga till verksamhetsplanen och nästföljande år följs upp i verksamhetsberättelsen. I verksamhetsberättelsen ska även finnas en redovisning av eventuella diskrimineringsärenden och eventuella kostnader.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2005 att som svar på remissen överlämna och återopå kulturförvaltningens tjänsteutlåtande.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 maj 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Integration handlar inte om att anpassa sig och utplåna sina nationella särdrag utan om att leva i samspel med varandra. Religionen kan vara en viktig del av en människas identitet och kulturella hemhörighet. En ömsesidig respekt för olikheter och religioner är viktig ur ett integrationsperspektiv. Kulturförvaltningen delar därför förslagsställarens synpunkter på behovet av att underlätta för enskilda medborgare att utföra religiösa handlingar.

Det är samtidigt nödvändigt att staden förhåller sig neutral till de olika religionernas behov av utrymme för möten och ritualer. Separationen mellan staten och svenska kyrkan är ett exempel på en sådan neutralitet. Det är församlingarnas uppgift att skapa former för sina

medlemmars behov av platser för bön och andra religiösa uttryck. Staden bör i detta sammanhang visa stor lyhörddhet för dessa behov när det gäller markanvisning, bygglov och andra tillståndsfrågor men inte påta sig uppgiften att upplåta egna lokaler för religiösa behov. Det hindrar inte att lokala lösningar för enskild bön kan genomföras i samverkan mellan t.ex. stadsdelsförvaltningar och församlingar men det kan inte ses som en generell uppgift för kommunala organ att tillhandahålla sådana lokaler. Kulturförvaltningen ser också en principiell svårighet i att beordra en kulturinstitution med en publik verksamhet och åsiktsneutral profil att upplåta utrymme för en så pass privat verksamhet som enskild bön.

I skrivelsen föreslås också att en särskild policy utarbetas för stadens hållning när det gäller större arrangemang som staden anordnar och deltar i. En sådan policy finns dock redan efter beslut i kommunfullmäktige den 3 september 2001. I policyn anges att staden kan överväga att engagera sig ekonomiskt i evenemang om följande kriterier är uppfyllda:

- Evenemanget ökar kännedom om Stockholm i världen
- Evenemanget befäster den bild av Stockholm som staden vill visa upp
- Evenemanget ökar antalet besökare eller företag till Stockholm
- Evenemanget har hög internationell status
- Evenemanget är långsiktigt utvecklingsbart
- Evenemanget bidrar till att utveckla Stockholm som boende-, företags- och besöksstad

Ett förslag till ny evenemangspolicy för Stockholms stad förbereds för närvarande inom näringslivskontoret. Kulturförvaltningen ser därför inte något omedelbart behov av ytterligare policydokument i denna fråga.

Kista stadsdelsnämnd

Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 maj 2005 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Carina Andersdotter Sommar m.fl. (kd) samt ledamoten Magnus Haglund (m), *bilaga 1*.

Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 april 2005 har i huvudsak följande lydelse.

I Kista finns idag mindre lokaler i stadsdelen som olika samfund och föreningar hyr och använder för bön. Lokala moskéer finns i Husby och i Akalla inrymda i bostadshus i fd. lägenheter. Lokalerna är idag för tränga och Husby Islamiska Kulturcenter har kontaktat förvaltningen och bostadsföretagen i stadsdelen samt Gatu- och Fastighetskontoret i Stockholm för att ansöka om byggnadslov för en större moské eller för att hyra större lokaler i Kista.

Förvaltningen äger själv inga lokaler utan har hänvisat föreningen till de lokala bostadsföretagen och stadens facknämnder. Kista församling har två kyrkor, i Akalla och i Kista. Akallakyrkan ska eventuellt avvecklas eller användas för annan verksamhet.

Kista stadsdelsförvaltning har en positiv inställning till att ställa lämpligt utrymme till förfogande för invånare som efterfrågar ett utrymme för bön. I våra skolor finns inga bönerum, men samtliga enheter har en välvillig inställning till att vid behov hitta lämpliga utrymmen för avskildhet och bön. På vårt Arbets- och Studieceter i Husby, på våra Träffar och andra offentliga lokaler hänvisar vi till lediga rum, avskilda hallar och andra utrymmen.

På Mötesplats Kista i Kista Galleria finns också denna möjlighet. I övrigt försöker vi

hjälpa till med att tillfälligt ge plats för avskildhet när det efterfrågas. Detta förhållningssätt har fungerat väl och invånarna i vår stadsdel har inte framfört några andra förväntningar eller krav på bönerum i det offentliga rummet.

Kista församling visar en öppenhet för alla troende och arrangerar även gemensamma aktiviteter med andra religiösa samfund i Kistakyrkans lokaler.

Dagens Sverige är sekulariserat och erkänner religionsfrihet för alla, såväl svenska medborgare som människor med annat medborgarskap. Det innebär att vi accepterar människors behov av avskildhet vid bön. Den svenska kyrkan är skild från staten och ansvarar själv för att upplåta sina lokaler. Detta gäller för övriga religioner och samhället har inte skyldighet att bygga om offentliga rum till t.ex. bönerum. Vår inställning är att aktivt utövande av religion bör kunna anpassas till övrigt samhällsliv och genomföras på lämpliga tider och på platser som är uppförda för detta ändamål. Vi försöker att hitta lösningar där behov uppstår och möjligheter finns. I övrigt är det kyrkorna och de religiösa samfunden som verkar för att tillgodose behovet av kyrkor, moskéer och bönerum.

Förvaltningens förslag och synpunkter

Förvaltningen delar uppfattningen att ingen ska utestängas från det offentliga rummet på grund av sin religion. Vår uppfattning är att vi ska ha en välvillig inställning till att möta de behov av avskildhet som kan uppstå i det offentliga rummet. Däremot är det de olika samfundens och föreningarnas ansvar att upprätta och förvalta de institutioner och byggnader som man anser sig behöva för sitt religionsutövande.

Förvaltningen är av uppfattningen att denna grundsyn även bör präglade stadens policy när det gäller större arrangemang som staden arrangerar och deltar i.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 april 2005 att som svar på remissen överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 mars 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar uppfattningen att det är viktigt att utövare av olika religioner ges utrymme för sin religionsutövning.

I ett sekulärt samhälle, där tex. nyligen kyrkan skiljts från staten, bör detta dock inte vara en uppgift för staden att arrangera.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s koncernledning har avgivit ett kontorsyttrande daterat den 16 maj 2005 med i huvudsak följande lydelse.

Underremiss

CentrumKompaniet anför att man är tveksamma till förslaget eftersom man befarar att det bland annat skall vara svårt för trossamfunden att samarbeta kring de praktiska detaljerna kring bönerummen. Bolaget anför även att det finns ett flertal olika trossamfund, bland annat en moské i anslutning till Skärholmens Centrum.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen anser att det mycket väl bör vara möjligt för stadens fastighetsägare att

vid behov och utan större kostnader inrätta mindre bönerum i offentliga byggnader. En förutsättning är dock att detta sker i samarbete med trossamfunden och att dessa ansvarar för skötseln av bönerummen. Exempelvis kan nämnas att det finns ett kapell på Arlanda Flygplats vilket Svenska Kyrkan ansvarar för men som är öppet även för människor med andra trosinriktningar.

RESERVATIONER M.M.

Kista stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Carina Andersdotter Sommar m.fl. (kd) samt ledamoten Magnus Haglund (m) enligt följande

Det är viktigt att religionsfriheten efterlevs. Detta innebär inte att stadens skall upplåta platser och lokaler för skilda religionsutövningar. Samfunden bör själva bygga och förvalta sina helgedomar.